

Skráning upplýsinga um tannheilsu í forvarnarskoðun tólf ára barna á Íslandi

HÓLMFRÍÐUR GUÐMUNDSDÓTTIR, TANNLÆKNIR,^{A,B} OG JÓN ÓSKAR GUÐLAUGSSON, FÉLAGSFRÆÐINGUR^B MIÐSTÖÐ TANNVERNDAR/HEILSUGÆSLU HÖFUÐBORGARSVÆÐISA^A, LÝÐHEILSUSTÖÐ^B

Með skráningu heilsufarsupplýsinga er fyrst og fremst verið að afla þekkingar um heilsufar og heilbrigðisþjónustu, meta árangur þjónustunnar, ásamt því að nota þær við gerð áætlana í heilbrigðisþjónustu og vísindarannsóknum. Nauðsynlegt er að leggja mat á hvort þróun tannheilbrigðismála hér á landi er í samræmi við alþjóðleg markmið og íslenska heilbrigðisáætlun. Aðgengi að tannheilsu-upplýsingum er því nauðsynlegt og lykilatriði að upplýsinganna sé aflað á samræmdan og vandaðan hátt, svo mark sé á þeim takandi.

Eitt mikilvægasta atriði samnings um forvarnareftirlit er samræmd skráning tannheilsu. Hér á landi er engin hefð fyrir slíkri upplýsingasöfnun en önnur Norðurlönd búa hins vegar að miðlægum tannheilsu-gagnagrunnum sem tannlæknar sjá um að uppfæra. Niðurstöður sjónrænnar og myndrænnar greiningar eru því aðgengilegar þar fyrir alla aldurshópa sem njóta tannlæknisþjónustu á vegum hins opinbera.

„Hér á landi eru skráningar tannlækna hefðbundnar og hlíta ákveðnum lögmálum“ er haft eftir núverandi formanni Tannlæknafélagsins.¹ Tannlæknar eru sérþjálfaðir í greiningu á tannheilsuvanda og meðferð á þeim meinum sem þeir finna en samræmd vinnubrögð eru ekki einkennandi fyrir sjálfstætt starfandi tannlækna enda menntun þeirra og bakgrunnur ólíkur.

Að mati íslenskra tannlækna hefur tannheilsuvandi aukist undanfarin ár en skráning þeirra á tannheilsu yfir eins árs tímabil, 01.06.07 – 01.06.08, gefur hins vegar annað til kynna. Um 90% tannlækna sem aðilar eru að samningi (fjöldi: 228) hafa sent inn tölulegar upplýsingar í grunninn og breytileikinn milli tannlækna og landssvæða er mikill hvað varðar tannátustuðla (D_3FT) og glerungseyðingu. Hjá 80% tannlækna mælist tannátustuðull fullorðinstanna 12 ára barna undir $MUNNÍS_{2005}$ meðaltali ($D_3MFT = 2,12$, sjónræn og röntgenskoðun).² Samkvæmt skoðun og skráningu tannlækna eru tæplega 60% tólf ára barna með allar fullorðinstennur heilar og meira en

helmingur tannlækna skráir enga glerungseyðingu hjá sama aldurshópi meðan $MUNNÍS_{2005}$ niðurstöður sýna að 15% 12 ára barna eru með glerungseyðingu á a.m.k. einni tönn og aðeins 34% 12 ára barna eru með allar fullorðinstennur óskemmdar.

Þættir sem hafa áhrif á áreiðanleika skráningar er m.a. áhugi, reynsla og faglegur bakgrunnur tannlæknis. Ítrekað er að afla verður upplýsinga á samræmdan og vandaðan hátt svo mark sé á þeim takandi. Rafræn skráning einfaldar málið og t.d. býður OPUS forritið upp á nákvæma skráningu tannlækna þar sem skráð er á tannflöt (S) en ekki tönn (T).

Upplýsingar um helstu niðurstöður skráningar tannlækna yfir eins árs tímabil 01.06.07 – 01.06.08

Samkvæmt skoðun og skráningu tannlækna á 3544, 12-13½ árs börnum yfir eins árs tímabil 01.06.07-01.06.08 mælist tannátustuðull (D_3FT) 1,6 á landsvísu. ($D_3MFT = 2,1$ í $MUNNÍS_{2005}$)

Samkvæmt skoðun og skráningu tannlækna eru 57% tólf ára barna með allar fullorðinstennur heilar, miðað við tannskemmd sem er nægilega stór til að gera þurfi við hana, (34% með $D_3MFT = 0$ í $MUNNÍS_{2005}$)

Samkvæmt skoðun og skráningu tannlækna yfir eins árs tímabil 01.06.07-01.06.08 er glerungseyðing sýnileg í a.m.k. einni fullorðinstönn hjá 10%, 12-13½ árs hópsins (8% stúlkur/11% drengir) (15% í $MUNNÍS_{2005}$ - 10% stúlkur/19% drengir).

Prófun á áreiðanleika

Nauðsynlegt er að leggja mat á áreiðanleika skráningar en umræddar niðurstöður fyrir 12-13½ árs aldurshópin byggjast alfarið á þeim upplýsingum sem tannlæknar skrá í grunninn. Af tuttugu reikningum fyrir 12 ára hópin sem bárust 24 júní 2008 voru þrjár einstaklingar með 0-skráningu á öllum liðum. Skráningar á einhverjum

12 ára skoðun

Meðaltöl D3FT eftir landsvæði

LANDSSVÆÐI		D3FT
Reykjavík	Mean	1,126
	N	1034
	Std. Deviation	2,467
Nágrenni Rvk	Mean	1,284
	N	894
	Std. Deviation	2,343
Vesturland	Mean	1,254
	N	173
	Std. Deviation	2,179
Vestfirðir	Mean	1,745
	N	110
	Std. Deviation	2,289
Norðurland vestra	Mean	1,737
	N	99
	Std. Deviation	2,225
Norðurland eystra	Mean	2,167
	N	504
	Std. Deviation	2,785
Austurland	Mean	2,298
	N	178
	Std. Deviation	2,699
Suðurland	Mean	1,295
	N	295
	Std. Deviation	2,264
Suðurnes	Mean	3,226
	N	257
	Std. Deviation	4,149
Total	Mean	1,582
	N	3544
	Std. Deviation	2,681

liðum voru hjá sautján einstaklingum, þar af fundust minni háttar skráningarvillur hjá fimm einstaklingum (vantaldar skorufyllur; vantaldar fyllingar) en meiriháttar skráningarvillur fundust hjá tveimur einstaklingum (vantaldar 7 fyllingar og 2 skorufyllur hjá öðrum og 2 fyllingar og 4 skorufyllur hjá hinum). Þetta bendir til 10% - 35% skekkju við skráningu í grunninn umræddan dag. Unnið er að frekari prófunum á áreiðanleika gagna-grunnins.

Kostnaður við forvarnarskoðunina skv. samningi við tannlækna var yfir eins árs tímabil u.þ.b. 84 milljónir kr (u.þ.b. 48 milljónir fyrir 12 ára; u.þ.b. 36 milljónir fyrir 3 ára). Þá er allt talið, þ.e. aðlögun, eftirlit, röntgenmyndir, flúorlökkun, bein fræðsla og ráðleggingar til foreldra, auk skráningar. Erfitt er að leggja mat á raunhæfan kostnað við greiningarþáttinn eingöngu.

Umræða

Hafa ber í huga að hér er aðeins um að ræða upplýsingar um 12-13½ árs einstaklinga sem skiluðu sér til tannlækna á umræddu tímabili. Hins vegar voru öll börnin í úrtaki MUNNÍS rannsóknar skoðuð, auk þess sem sami tannlæknir skoðaði alla og áreiðanleiki skoðunar var metinn (Kappa = 0,86). Það er þekkt að þau börn sem ekki skila sér í reglulegt eftirlit til tannlækna eru gjarnan með verri tannheilsu. Hvort skýringin á þeim mismun ($D_3(M)FT_{2,1MUNNÍS05} - 1,6FORVARNARSKOÐUN08 = 0,5$ sem mælist á meðaltali tannátustuðuls felist í því eða í misræmi í skráningu 228 tannlækna skal ósagt látið en krefst nánari skoðunar.

12 ára skoðun

Hlutfall barna með glerungseyðingu

LANDSVÆÐI	Stúlkur	N	Std. Dev	Drengir	N	Std. Dev	Samtals	N	Std. Dev
	Mean %			Mean %			Mean %		
Reykjavík	3,75	506	0,190	6,06	528	0,239	4,93	1034	0,217
Nágrenni Rvk	3,63	441	0,187	5,30	453	0,224	4,47	894	0,207
Vesturland	2,50	80	0,157	8,60	93	0,282	5,78	173	0,234
Vestfirðir	7,27	55	0,262	9,09	55	0,290	8,18	110	0,275
Norðurland vestra	18,00	50	0,388	16,33	49	0,373	17,17	99	0,379
Norðurland eystra	13,31	248	0,340	21,48	256	0,412	17,46	504	0,380
Austurland	25,93	81	0,441	26,80	97	0,445	26,40	178	0,442
Suðurland	5,11	137	0,221	13,29	158	0,341	9,49	295	0,294
Suðurnes	20,00	120	0,402	18,25	137	0,388	19,07	257	0,394
Total	7,86	1718	0,269	11,17	1826	0,315	9,57	3544	0,294

Vega þarf og meta kosti þess og galla að gera vandaðar faraldsfræðilegar rannsóknir með nokkurra ára millibili eða hvort fýsilegra er að fá jafnt og þétt inn upplýsingar um tannheilsu frá starfandi tannlæknum. Með seinni aðferðinni má gera ráð fyrir meiri mæli-skekkjum og minni áreiðanleika auk þess sem þau börn sem hvað verst eru sett skila sér síst. Hins vegar eru kostirnir þeir að með jafnari og hraðari upplýsingaöflun er hægt að bregðast skjótar við sveiflum í tannheilsu.

Það er ljóst að samræmd skráning krefst aðlögunartíma áður en niðurstöður teljast marktækar en það jákvæða

er hversu stór hópur tannlækna er tilbúinn í þessa vinnu. Hópur tannlækna tók í notkun nýtt forrit (OPUS) á síðasta ári sem auðveldar mjög skráningu á stöðu og fyrri meðferð. Það ætti að leiða til marktækari skráningar þegar fram líða stundir.

Heimildir:

1. Umsögn Tannlæknafélagsins um Lög um landlækni, nr. 41/2007 <http://www.tannsi.is/umsagnir-um-lagafrumvorp/frumvarp-vlandlaeknis/>
2. Kynning á fyrstu niðurstöðum Munnis rannsóknar 31. janúar 2007, <http://www.lydheilsustod.is/rannsoknir/tannvernd/nr/>

Forvarnarskoðun þriggja og tólf ára barna á Íslandi

HÓLMFRÍÐUR GUÐMUNDSDÓTTIR, TANNLÆKNIR, MS
MIÐSTÖÐ TANNVERNDAR/HEILSUGÆSLU HÖFUÐBORGARSVÆÐIS OG LÝÐHEILSUSTÖÐ

Tannlæknar eru heilbrigðisstarfsfólk sem starfa sjálfstætt að heilbrigðisþjónustu sem er ekki kostuð af ríki eða sveitafélögum. Ákveðnir aldurshópar njóta þó styrkja í formi greiðslubátttöku almannatrygginga og þriggja og tólf ára börnum stendur til boða ein forvarnarskoðun á ári, forráðamönnum að kostnaðarlausu.

Í skoðuninni felst meðal annars viðtal og fræðsla um mataræði, munnhirðu og annað er snertir tannvernd. Einnig er um að ræða aðlögun, skoðun, röntgenmyndatöku og skráningu á upplýsingum um tannheilsu, hreinsun tanna og flúormeðferð.

Um er að ræða 18 mánaða tilraunasamning sem gildir til 31. desember 2008. Fyrstu 12 mánuðina nýttu um 80% beggja aldurshópa sér forvarnarskoðun (fyrstu 6 mánuði 70%) og 228 tannlæknar eru nú aðilar að umræddum samningi.

Miðstöð tannverndar hjá Heilsugæslu höfuðborgarsvæðis var falið að fylgjast með framkvæmd forvarnarskoðunar á landsvísu og fyrstu tólf mánuðina voru 9125 kynningarbréf send foreldrum þriggja og tólf ára barna ásamt 6648 ítrekunarbréfum þar sem réttur til forvarnarskoðunar var framlengdur um sex mánuði.

Forvarnarskoðun er einnig kynnt foreldrum í ung- og smábarnavernd og í skólaheilsugæslu á landsvísu. Mikilvægt er að tannlæknar upplýsi foreldra um forvarnarskoðun og tryggi skjólstæðingum vandaða skoðun.

Vonir eru bundnar við að hlutfallslega fleiri börn skili sér í forvarnarskoðun á síðasta hluta samningstímabilsins.